

DOCUMENTEN BETREFFENDE BRUGSE DRUKKERS

WILLEM DE NEVE 1610 - 1663

A. SCHOUTEET

In een rekwes^t d.d. 17 juni 1652 aan de stadsregering van Brugge gericht, beweerde Willem de Neve dat hij toen reeds zesenvertig jaar als drukker te Brugge werkzaam was. Wanneer wij aan deze bewering geloof hechten — en niets laat toe ze in twijfel te trekken — dan is de Neve van omtrent 1606 af reeds te Brugge als drukker bedrijvig. Men vindt hem nochtans in de documenten pas tussen september 1610 en september 1611 voor het eerst in deze hoedanigheid vermeld : hij ontving toen vanwege de Brugse stadsregering een vergoeding van 10 schelling groot voor het drukken van een honderdtal exemplaren van een verordering of ambtelijke mededeling betreffende de vrije jaarmarkt van Brugge.

In de loop van hetzelfde dienstjaar was de Brugse drukker Pieter Zoetaert gestorven¹. Vanwege het stadsbestuur had deze een jaarlijkse toelage voor de pacht van een huis alsmede vrijstelling van burgerwacht genoten. Dezelfde voordelen werden nu aan Willem de Neve «hier commende drucken» toegekend. Op 12 april 1612 besliste de stadsregering inderdaad hem gedurende drie jaar een toelage van twee pond groot voor het pachten van een huis en vrijstelling van burgerwacht toe te staan.

1. Zie onze bijdrage : *Documenten betreffende Brugse drukkers. Pieter Zoetaert (15...-1610)*, in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, CXIV (1977), blz. 155-161.

Na verloop van deze drie jaar, eindigend met april 1614, hernieuwde de stadsregering nog tweemaal, telkens voor drie jaar, de toekenning van deze voordelen. Voor de daaropvolgende jaren worden in de stadsrekeningen geen uitkeringen van toelagen aan Willem de Neve meer aangetroffen. Nochtans had de stadsregering op 27 mei 1622 andermaal beslist de vergoeding van twee pond groot als tussenkomst in de huispacht aan de Neve voor een nieuwe termijn van drie jaar toe te staan, doch de vrijstelling van burgerwacht in te trekken.

Het ligt voor de hand dat Willem de Neve de schorsing van de toelage en van de vrijstelling van burgerwacht, waarvan hij zovele jaren had genoten, met lede ogen zal aanvaard hebben en dat hij zich zal hebben ingespannen om deze beduidende voordelen opnieuw te bemachtigen. Met dit doel richtte hij een rekwest tot de stadsregering, waarin er werd op gewezen dat hij had «willen continueren in de voornoemde const van drucken ende bouckprenten», waarmede hij zowel het stadsbestuur als de bevolking naar best vermogen en tot algemene voldoening had gediend, en niets beters wenste dan in het vervolg dezelfde weg te mogen bewandelen. Daarenboven bracht hij onder de aandacht van de stadsregering dat hij bezig was met het drukken van een boek zoals er tot dan toe nooit een dergelijk werk te Brugge van de pers gekomen was. Het betrof een in-folio in vijf delen, getiteld : «De moribus reipublicae christianae commentarie» door kannunnik Weston van de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Brugge². Aan de realisatie van dit boek werd door hem, de Neve, samen met vier drukkersgasten, toen reeds veertien maanden gewerkt.

Deze overwegingen heben de stadsregering weinig bewogen, want op 29 juli 1625 werd door haar beslist dat er voortaan noch van enige toelage noch van enige vrijstelling kon sprake zijn, gelet op de zware financiële lasten van de stad. Maar niet alleen de weinig schitterende toestand van de stadskas zal de beslissing van de stadsregering beïnvloed hebben, vermits de toestanden te Brugge bepaald gunstiger waren dan in 1612, toen aan de Neve voor het eerst een toelage werd verleend. Andere oorzaken speelden hierbij een rol, onder

2. Omtrent kanunnik Eduardus Westonius worden enkele bijzonderheden vermeld in J. Gailliard, *Inscriptions funéraires et monumentales de la Flandre Occidentale*, tom. I, 2e partie : *Bruges, Eglise de Notre Dame*, Brugge, 1866, blz. XV, XXXIII, XXXIV.

meer dat in 1612 de Neve zogoed als de enige boekdrukker te Brugge was, terwijl in 1625 enkele bekwame boekdrukkers in de stad bijgekomen waren. Dat betekende meer concurrentie en wellicht ook minder bedrijvigheid voor Willem de Neve.

De vestiging van nieuwe drukkers te Brugge had voor de Neve inderdaad zware consequenties. Van bij het begin van zijn carrière als meester-drukker had de Neve het feitelijke monopolie van het drukwerk voor de stadsregering en voor de regering van het Brugse Vrije. Jaar op jaar leverde hij aan deze besturen verordeningen, reglementen en plakbrieven, die hem regelmatig werk en niet te misprijzen inkomsten verzekerden. Vooral belangrijk was de opdracht, die hem te beurt viel, tot het drukken van de *Constumen der stede van Brugghe*, van de *Kueren ende costumen ... van den Lande van den Vryen*, en van de *Ordonnantiën Politique*, zowel van de stad als van het Vrije, die een grote afzet kenden en overigens meer dan eens werden herdrukt. Met de komst van nieuwe drukkers te Brugge kwam aan dit alles een einde. Van 1633 af kreeg de Neve geen bestellingen meer van het stadsbestuur en twee jaar later was het ook met de opdrachten van het Brugse Vrije gedaan. Van dan af treedt vooral Nikolaas Breyghel als drukker voor beide genoemde besturen op.

Dat er tussen Willem de Neve en Nikolaas Breyghel geschillen ontstonden, is dan ook niet verwonderlijk. Ongetwijfeld kwamen deze geschillen meer dan eens in de bestuursvergaderingen van het librariërgilde ter sprake, zonder dat ze konden bijgelegd worden. Om hieraan een einde te stellen werden al de leden van het gilde op 16 maart 1634 ten huize van de toenmalige gildedeken samen geroepen : men zou er trachten beide partijen te verzoenen of door een uitspraak de geschillen te regelen. Het gelukte de vergadering een overeenkomst tot stand te brengen, die door beide partijen kon aanvaard worden. En om aan de overeenkomst een nog sterker wettelijk en blijvend karakter te verzekeren, werd de overeenkomst op 23 maart daaraanvolgende in een notariële akte vastgelegd.

Bepaald gunstig kon deze overeenkomst voor Willem de Neve niet genoemd worden. Moest Breyghel «alle de figueren ende vaentkens» alsmede ander materiaal in verband met het gilde aan de Neve overlaten, de tegenprestaties van de Neve waren heel wat zwaarder. Vooreerst moest hij een bedrag van tien pond groot aan Breyghel uitkeren, daarbij moest hij aan hem afstand doen van het privilege

en van het drukken van de *Costumen* en van de *Ordonnantiën Politique*, zowel van de stad als van het Vrije. Bovendien was het aan de Neve niet meer toegelaten de wetsvernieuwingen te drukken evenmin als het «Leven van graaf Caerle», dat tot een van de meest populaire volksboeken mocht gerekend worden.

Van omtrent 1635 worden de drukken van Willem de Neve dan ook zeldzamer en daarenboven minder verzorgd.

Willem de Neve was, zoals reeds is gebleken, lid van het librariësgilde te Brugge waaronder de drukkers en de boekverkopers ressorteerden. Ongetwijfeld dateert zijn lidmaatschap van het tijdstip waarop hij zich als zelfstandig meester-drukker te Brugge vestigde. Wanneer dit precies gebeurde staat niet vast. De rekeningen van het librariërs-gilde, waarin jaar na jaar de ledenlijst voorkomt, beginnen voor de ons aanbelangende periode pas met het dienstjaar 1618 december 27 — 1619 december 27. Van dan af betaalde de Neve verder regelmatig zijn gildegeld tot zijn overlijden in 1663³. Als mede-ondertekenaar bij de afhoringen van de gilderekeningen wordt de handtekening van de Neve niet minder dan vijfentwintig maal aangetroffen.

Waar de Neve vandaan kwam en waar hij zijn vakkennis opdeed, zijn vragen waarop tot nog toe geen antwoord kan gegeven worden. Een lichte aanwijzing, dat hij van buiten Brugge herkomstig zou kunnen zijn, mag wellicht gezien worden in de woorden «hier commende drucken», die in de tekst betreffende de eerste toekenning van toelage en vrijstelling van burgerwacht door het stadsbestuur worden aangetroffen, alsook in de eerder vreemd klinkende familienaam van zijn echtgenote, nl. van Elderson. Anderzijds mag aangenomen worden, dat Willem de Neve van omstreeks 1606 in het drukkersbedrijf te Brugge werkzaam was. Hijzelf verklaarde in 1652 dat hij toen reeds zesenvertig jaar drukker was. Het ligt echter voor de hand dat zijn drukkersactiviteit niet van meet af aan in de hoedanigheid van meester werd uitgeoefend. Ongetwijfeld zal hij eerst enkele jaren, hetzij als leerknapp, hetzij als gezelschap, bij het drukkersbedrijf betrokken geweest zijn. Meester-drukker is de Neve

3. Deze rekeningen worden bewaard op het Rijksarchief te Brugge, fonds van de Brugse ambachten, nrs. 208 en 209. Zie ook : A. Schouteet, *Inventaris van het archief van het voormalige gilde van de librariërs ... te Brugge*, in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, C (1963), blz. 228-269.

pas omstreeks 1610 geworden. Blijkbaar heeft hij toen de drukkerszaak van Pieter Zoetaert overgenomen, die in het begin van dit jaar overleed en bij wie de Neve blijkbaar voordien werkzaam was. Overigens werden niet alleen de voordelen, die Zoetaert vanwege het stadsbestuur had gekregen, na diens dood aan Willem de Neve toegekend, maar wordt in de betrokken teksten ook gezegd dat Pieter Zoetaert de «voorzate» van Willem de Neve was.

Omtrent de woonplaatsen van Willem de Neve te Brugge zijn we betrekkelijk goed ingelicht, dank zij de vermeldingen in zijn drukkersadres. Als eerste adres wordt de Burg genoemd. Dat was ongetwijfeld een van de kleine winkelhuisjes, die tegenaan de Sint-Donaaskerk waren aangebouwd en die hoofdzakelijk door drukkers en boekhandelaars werden betrokken⁴. Maar daar zal hij niet gewoond hebben, daarvoor waren deze winkeltjes te klein en allerminst als woonhuis geschikt. Niettemin heeft de Neve het winkelhuisje op de Burg zijn leven lang in gebruik had, want in de akte van zijn overlijden wordt van hem nog gezegd «bibliopola in Burgo» en tot zijn dood betaalde hij nog grondlasten voor «suo officine super Burgo Brugensi»⁵. Van omstreeks 1619 is de Neve gaan wonen in de Jacopynestrate, dit is de huidige Predikherenstraat, in het huis genaamd De Zwaan, waar ook de drukker Antoon Janssuene heeft gewoond⁶. Van de Predikherenstraat is de Neve vervolgens zijn intrek gaan nemen in het huis genaamd De Zon of De Gulden Zonne, aan de noordzijde van de Hoogstraat⁷, waar hij reeds in 1623 wordt aangetroffen. Tenslotte zien we hem van 1627 af metterwoon gevestigd in het huis genaamd Montpellier aan de noordzijde van de Filipstokstraat⁸, waar hij blijkbaar tot zijn afsterven is gebleven.

4. Zie : A. Duclos, *Bruges, histoire et souvenirs*, Brugge, 1910, blz. 445.

5. Zie : Brugge, Stadsarchief, Kerkelijk fonds, Sint-Donaaskerk, register getiteld : *Notitia bonorum cathedralis Sancti Dontiani Brugensis 1669-1672*, fol. 2 v., nr. 2.

6. Eigenlijk stond het huis De Zwaan even buiten de Predikherenstraat aan de zuidzijde van de Braambergstraat. Zie : L. Gilliodts-van Severen, *Les registres des «Zestendeelen» ou le cadastre de la ville de Bruges de l'année 1580*, in *Annales de la Société d'Emulsion de Bruges*, XLIII (1893), blz. 107.

7. Omtrent de ligging van het huis De Zon, zie : L. Gilliodts-van Severen, *a.w.*, blz. 55.

8. Omtrent de ligging van het huis Montpellier, zie : L. Gilliodts-van Severen, *a.w.*, blz. 45.

Willem de Neve is op 1 februari 1663 overleden en in de op de Burg staande parochiekerk van Sint-Donaas begraven. Ook zijn echtgenote, Emerentiana van Elderson, die hem drie jaar tevoren was overleden, werd in deze parochiekerk ter aarde besteld. Willem de Neve moet een hoge leeftijd bereikt hebben, want hij heeft zijn drukkersactiviteit gedurende meer dan vijftig jaar kunnen uitoefenen. Het aantal van zijn drukwerken, waarvan exemplaren bewaard bleven en waarop wij de hand hebben kunnen leggen, is echter niet in verhouding tot zijn uitzonderlijk lange loopbaan. Men dient daarbij te bedenken, dat verscheidene van zijn drukken geheel en al zijn verloren gegaan en dat zijn activiteit, naar zijn eigen getuigenis, zich hoofdzakelijk beperkte tot zogenaamd klein werk, zoals plakbrieven, devotieprenten en kermisvaantjes, die door hun kleine afmetingen of gering volume en hun lage kostprijs zoveel te gemakkelijker tot verwaarlozing en vernietiging gedoemd waren. Niettemin moeten er zich voorzeker nog een aantal drukken van de Neve in private en publieke verzamelingen bevinden die aan onze opsporingen zijn ontsnapt. Het onderzoek naar dergelijke drukwerken wordt vooral bemoeilijkt door het feit dat zogoed als geen enkele bibliotheek een catalogus volgens de drukkers bezit⁹. Daarbij dient nog aangestipt, dat wij verscheidene kleine drukwerkjes, waarop geen drukkersadres voorkomt, buiten beschouwing hebben gelaten. Ook de omstandigheden dat Willem de Neve een gevorderde leeftijd heeft bereikt, zal tijdens de laatste jaren van zijn leven ongetwijfeld een remmende invloed op zijn activiteit ugeoefend hebben. Reeds in 1652 werd de Neve voor een oud man aangezien. In dit jaar beijverde hij zich om van de Koning het monopolie voor het drukken en het verkopen van devotieprentjes en kermisvaantjes te Brugge te bekomen. Op het rekwist, door hem met dit doel tot het Hof gericht, adviseerde de bisschop van Brugge dat aan de Neve het gevraagde monopolie gerust mocht toegestaan worden «*estant d'une chose de peu importance au moyen de laquelle toutesfois il (de Neve) pourra s'aider à vivre en ses vieux jours*».

Dat Willem de Neve als officieel stadsdrukker van Brugge zou aangesteld geweest zijn, is een bewering van wijlen stadsarchivaris L.

9. We zullen de lezers dankbaar zijn voor iedere inlichting omtrent onbekende drukken van Willem de Neve.

Gilliodts-van Severen¹⁰, waaraan geen geloof mag gehecht worden. De titel van stadsdrukker is in die tijd nog niet in gebruik en de Neve zelf heeft er overigens nooit melding van gemaakt in zijn drukkersadressen. Wel noemde hij zich «ghezwoeren drucker» en «typographus juratus», maar dit wijst er alleen op dat hij de gebruikelijke eed bij zijn vestiging als meester-drukker had afgelegd. Evenmin mag hem de titel van stadsdrukker toegekend worden op grond van de stadstoelage en de vrijstelling van burgerwacht.

Omtrent de herkomst van zijn materiaal weten wij dat hij de zaak van zijn «voorzaat» Pieter Zoetaert heeft overgenomen. De overname zal ongetwijfeld ook het eigenlijke drukkersgereedschap, zoals persen, letters, versierde initialen en andere ornamenten hebben omvat¹¹. Daarenboven heeft de Neve omstreeks 1632 zijn materiaal nog aangevuld door aankoop uit de nalatenschap van zijn vakgenoot Antoon Janssuene, al mag men veilig aannemen dat het hier uitsluitend enkele «vormen van vele en verscheyde beeldekens ende vaentekens» betref.

Drukkersmerken van W. de Neve

10. L. Gilliodts-van Severen, *Coutume de la ville de Bruges*, dl. I, Brussel, 1874, blz. 131 : «A titre d'imprimeur de la ville, on lui avait alloué, pour trois ans, une gratification annuelle de deux livres de gros, à décharge de son loyer, et l'exemption du service de la garde urbaine».

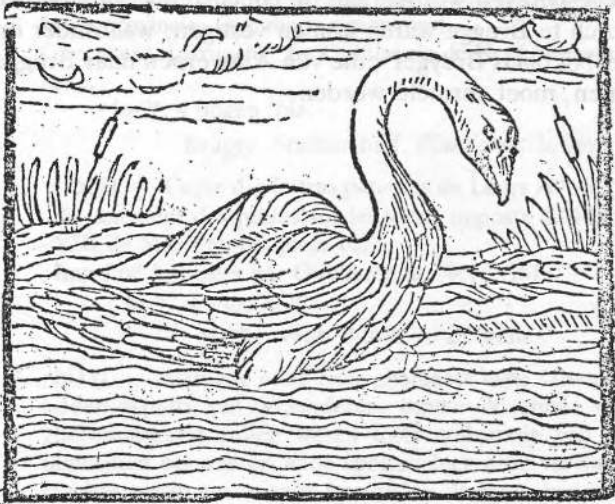
11. De Neve gebruikte inderdaad lettertypes, versierde initialen en ornamenten, die ook door Pieter Zoetaert werden aangewend.

Willem de Neve gebruikte twee verschillende drukkersmerken. Het ene meet 90 bij 60 mm. en verbeeldt een rechtstaande beer met halsband, de kop naar links gewend, en aan de linkerkant geflankeerd door een gekroonde gotische letter b ; hij houdt voor zich het wapen van de stad Brugge op een laatgotisch schild, dat in een gelijkvormige cartouche is gevat. Het andere merk meet 58 bij 44 mm. en verbeeldt een gehurkte en gemuilbande beer, aan beide zijden geflankeerd door een gekroonde gotische letter b, met beide voorpoten voor zich houdend een fatasieschild met het Brugse stadswapen¹².

12. Het eerstgenoemde drukkersmerk komt voor op de nrs. 9, 15, 24, 25, 27, 28 en 29 van de hiernavolgende bibliografie. Het tweede drukkersmerk komt voor op nr. 16 van deze bibliografie.

Toen de Neve in het huis De Zwaan woonde, versierde hij daarenboven soms zijn drukwerken met een houtsnede, voorstellende een zwaan, gevat in een rechthoekig raam van 65 bij 90 mm¹³.

Drukkersmerk
van W. de Neve

Zoals de meeste van zijn vakgenoten, beoefende de Neve ook de boekhandel. Er staan ons echter geen gegevens ter beschikking om een oordeel te vellen over de min of meer belangrijkheid van deze bedrijfstak.

Als drukker daarentegen mag gezegd worden dat de Neve een voorname plaats inneemt in de geschiedenis van de Brugse typografie, vooral voor de periode vóór 1625, toen hij wellicht de enige eigenlijke boekdrukker te Brugge was. Zijn atelier schijnt nogal goed uitgerust te zijn geweest. Hij bezat een mooie keus van lettertypes en tal van versierde initialen, vignetten en sluitornamenten in houtsnede en in kopergravure. Zijn werk getuigt niettemin dikwijls van een zekere slordigheid: geschonden letters zijn niet zeldzaam, het zetsel is niet altijd goed gereinigd of er werd te veel

13. Ook deze afbeelding kan als een drukkensmerk aangezien worden. Ze wordt aangetroffen op nr. 10 van voornoemde bibliografie.

inkt bij het drukken aangewend, de keuze van de verschillende lettertypes is soms verkeerdt te noemen, en ook de schikking en de verdeling van de bladspiegel laten nogal eens te wensen over. Dat zijn drukken na 1625 zowel in aantal als in kwaliteit minder werden, mag vooral toegeschreven worden aan de concurrentie van nieuwe drukkers, die zich te Brugge waren komen vestigen, waaronder op de eerste plaats Nikolaas Breygel¹⁴, die van Antwerpen naar Brugge was overgekomen, moet vermeld worden.

14. In afwachting van onze publikatie betreffende Nikolaas Breyghel, zie over deze drukker A. Visart de Bocarmé, *Recherches sur les imprimeurs brugeois*, Brugge, 1928, blz. 35.

Lijst van drukwerken van Willem de Neve¹

1. (1611). — Ordonnantie ende reglement by de heeren Gheestelick ende Vier Leden slants van Vlaendren gemaect opde betalinge vande renten gheassigneert opde imposten ter diere cause loop hebbende inde gheheele provincie. Ooc mede eenen voet ...
Gheprent tot Brugge. By Guilliaeme de Neef, wonende op de Burcht. 1611.

In-2°, 4 ongen. blz.

Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. IV/9.

2. (1613). — Copie des lettres patentes de Leurs Altes S^{mes} sur le riglement du paiement des rentes sur les vieux impostz de Flandres données le VIII de May l'an de grace 1613.

Imprimé à Bruges par Guillaume de Neve, 1613.

In-4°, 8 ongen. blz.

Marke, verz. Baron de Béthune.

3. (1613). — Instructie ende lyste ghemaect byde Gheestelicke ende Vier Leden slants van Vlaenderen, omme de ghone die ghestelt ende ghecommitteert zullen wesen totte collectatie van de rechten ende imposition op waeren ende specien hier naer verclaert, ende dat uyt crachte vande auctorisatie hemlieden daer toe byden hove verleent in date vanden XVII van Wedemaendt zestien hondert derthiene hier mede gheinsereert.

Tot Brugge, by Guilliaeme de Neve, opden Burch.

In-2°, 16 ongen. blz.

Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. IV/18.

4. (1614). — Copie ende translaet uute fransche tale. Reglement vande Eertshertooghen onse Souvereyne Heeren ende Princen op het faitc ende restauratie vande gheruyneerde kercken binnen den Lande ende Graefschep van Vlaendre, in date vanden tweeden van Octobre zestien hondert derthiene.

Tot Brugge, by Guilliaeme de Neve.

In-2°, 8 ongen. blz. — Uitgevaardigd door de Raad van Vlaenderen op 21 juni 1614.

Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. IV/19.

1. Alhoewel soms meerdere exemplaren bekend zijn, wordt slechts een enkele vindplaats opgegeven.

5. (1614). — Ordonantien ende conditien, waer oppe van wegen de Gheestelicke ende Vier-Leden slants van Vlaendren men verpachten zal voor den tydt van eenen jaere beginnende den eersten may 1614 ende heyndende den laetsten april 1615 het recht vande vier ponden grooten vlaems op elck vat wijn in Vlaenderen etc.

Tot Brugghe, by Guilliame de Neve, opden Burch.

In-4°, 16 ongen. blz.

Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. I/19.

6. (1614). — Ordonantien ende conditien waer oppe men van wegen de Gheestelicke ende vier-leden slants van Vlaendren verpachten zal het recht ghestelt op zoutvisch ende haerinc.

Tot Brugghe. By Guilliame de Neve, opden Burch.

In-2°, 9 ongen. blz. — Deze ordonantie werd door de aartshertogen op 15 april 1614 goedgekeurd.

Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. V/3.

7. (1615). — Ordonnatien ende Conditien waer oppe men van weghen de Gheestelicke ende Vierleden slans van Vlaendren verpachten zal, den impost vande bieren die aldaer ghebrauwen ende gesleten zullen worden etc.

Tot Brugghe, by Guilliam de Neve.

In-2°, 20 ongen. blz. — Uitgevaardigd op 16 oktober 1615.

Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. V/4.

8. (Ongedateerd. Vóór 1616). — Catechismus voor de catholycke kinderen van het bisdom Brugghe, van weghen den eerweerdighen heere, heere Carolus Ph. a Rhodoan, bisschop van Brugghe.

Tot Brugghe, by Guilliaem de Neeve op de Burcht.

In-8°, 64 blz.

Londen, The British Library, nr. 3504.

Zie : M. Cloet, *Een onbekende catechismus van bisschop de Rodoan (1602-1616) ontdekt in The British Library*, in *Het Brugs Ommeland*, 1983, blz. 177-197. Met afbeelding van het titelblad.

Deze auteur laat opmerken, dat het titelblad een ander drukkersmerk laat zien (dan de zwaan), wat er eventueel zou kunnen op wijzen dat hij niet tot de vroegste produkten van het atelier van de Neeve (sic) mag gerekend worden (blz. 186).

De prent op het titelblad mag o.i. niet als een drukkersmerk aanzien worden. Ze verbeeldt het naakte Jezuskind, zittend op een kussen, dat met de rechter hand het kruis en met de linkerhand de geselroede en de zweep vasthoudt. Deze voorstelling is veeleer een thema dat in de eerste helft van de 17e eeuw in de Nederlanden veelvuldig voorkomt en in overeenstemming was met de inhoud van het boek. Het komt wel meer

- voor dat de voorpagina van drukwerken, in plaats van het drukkersmerk, met een passende voorstelling wordt versierd.
9. (1618). — Oratio quod nonnulli & quinam maxime a christianorum consortio arcendi & fugandi sint. Authore R.D. ac M^o Nicolao Aerts I.V. Licent. & Theologo, ac Beginagii Brug. pastore.
Brugis, typis Guillielmi de Neve, anno 1618.
In-8°, 35 ongen. blz. — Goedkeuring door S. Quinkerus.
Brugge, Stadsbibliotheek, nr. 2/630.
10. (1618). — Urbi Orbi Brugae quaestio. Quodnam Imperium sit praestantissimum. Authore R.D. ac M^o Nicolao Aerts, I.V. Licent. & Theologo, ac Beginagii Brug. pastore.
Brugis, typis Guillielmi de Neve, anno 1618.
In-8°, 38 ongen. blz. — Imprimatur : *Praele commitendum censuit 18 septemb. 1618. S. Quinkerus Archip.*
11. (1619). — Costumen der stede van Brugghe.
Ghedrukt tot Brugge. Anno 1619.
In-4°, 110 gen. blz. + vooraan 8 en achteraan 10 ongen. blz., waarop o.a. het drukkersadres : *Tot Brugghe, by Guilliame de Neve, ghesworen drucker ende boeckvercooper, woonende in de Jacobynestraete inde Swaene.*
Brugge, Stadsbibliotheek, nr. B/488.
12. (1619). — Styl ende maniere van procederen in 't siege vande jaegherie van Vlaendren ghedecreteert by hunne Doorluchtichste Hoocheden by advies van den Grave van Middelburch, als opper-jaegher vanden zelve lande.
Tot Brugghe by Guilliame de Neve woonende inde Jacopynstrate inde Swaene 1619.
In-4°, 8 ongen. blz.
Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. VI/4.
13. (1620). — Keuren ende costumen, mitsgaders den deelbouck vanden Lande vanden Vryen. CIC.I.C.IXX. S.P.Q.F. 1619.
In-4°, 130 gen. blz. + vooraan titelblad (gravure van P. de Jode naar tekening van Mich. Jansenius) en 4 ongen. blz. alsmede achteraan 11 ongen. blz. met o.a. het drukkersadres : *Tot Brugghe, ghedruckt by Guilliame de Neve, geswooren drucker ende bouckvercooper, woonende inde Jacopyne straete inde Swaene, anno 1620.*
Brugge, Stadsbibliotheek, nr. 1141.
14. (1621). — Costumen der Stede van Brugghe.
Ghedrukt tot Brugge. Anno 1619.

Documenten betreffende Brugse drukkers

- In-4°, 97 gen. blz. + vooraan 4 en achteraan 5 ongen. blz., waarop o.a. het drukkersadres : *Ghedruckt by Guilliamme de Neve, ghezwoenen drucker ende bouck-vercooper, wonende inde Iacopyne-strate tot Brugghe, 1621.* — Titelblad (frontispice in kopergravure) is identiek met nr. 11 ; ook de tekst is dezelfde, maar is opnieuw en op bredere regel gezet.
Brugge, Stadsbibliotheek, nr. 2/1268.
15. (1621). — Jani Lernuti. De natura & cultu Karoli I comitis Flandri, nec non de caede ipsius & vindictia in percussores mox subsecuti. Liber commentarius, opera, studioque Iacobi Lernuti auctus & editus.
Bruges, apud Guilielmum de Neve, anno CI.IC.XXI.
In-8°, 47 gen. blz. + vooraan 6 en achteraan 7 ongen. blz. met o.a. de *Approbatio* door S. *Quynckerus, archip. Brug.* d.d. 19 dec. 1620.
Marke, verz. Baron de Béthune.
16. (1622). — Ordonnantie ende voorghebot daerby elcken toeghelaeten wort in syn huus te moghen brauwen, vercondicht ter Halle der stede van Brugghe den XXV Augusti sestien hondert tweentwintich.
Tot Brugghe, by Guilliam de Neve.
In-4°, 10 ongen. blz.
Brugge, Stadsbibliotheek, nr. B/117.
17. (1622). — Ordonnantie ende voorghebodt daer by elcken toeghelaeten wert in zyn huus te moghen brauwen, vercondicht ter Halle der stede van Brugghe den vijf-en-twintichsten Augusti sesthien hondert twee-entwintich.
Ghedruckt tot Brugghe by Guilliamme de Neve.
In 4°, 8 ongen. blz.
Eigen verzameling.
18. (1623). — Alsoo niet jegenstaende t'placcaet van Zyne Ma'. in daten XXI^{en} Octobris XVI:XXII uuytgegeven op t'faict vanden ghebranden wyn, diversche persoonen
Tot Brugghe, Ghedruckt by Guilliamme de Neve, woonende inde Hoochstrate, 1623.
In plano. — Verordening betreffende de verkoop van brandewijn, uitgevaardigd door de stadsregering van Brugge op 24 maart 1623.
Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. I/23.
19. (1624). — De admiranda pariter et miraculosa et secunda inventione corporis Beati Idesbaldi quinti abbatis monasterii B. Mariae de Dunis in Flandria & a recepto ibidem Ordini Cisterciensi tertii. Auctore reveren-

THE
 REPAIRE OF
 HONOUR,

Falsely impeached by Fealye & M^r
 nister. Wherein (by occasion)
 the Apostles Disciple S. Ignatius
 Bishop & Martyr, his Religion,
 against Protestantisme, is layd
 open,

By Ed. Weston Doctor of Theology: In a
 Letter, by him written vnto two Fathers
 of the Society of IESVS, in
 England.

Imprinted at Bruges: ANNO 1624

Titelblad van *The Repaire of Honour* (1624).

do patre F. Theodore Pybes S. Theol. Doctore ac monasterii eiusdem religioso.

Brugis apud Guilielmum de Neve typographum juratum sub signo Solis, anno 1624.

In-4°, 39 ongen. blz. + achteraan een uitslaande plaat met afbeelding van het lijk van de gelukzalige Idesbaldus, naar een gravure van Lucas Vorsterman. — Imprimatur door *Arnoldus van Mechelen, archidi. Brug.* d.d. 3 juni 1624.

Brugge, Stadsbibliotheek, nr. 4/602.

20. (1624). — The Repaire of Honour, falsely impeached by Featlye a minister. Wherein (by occasion) the Apostles Disciple S. Ignatius Bishop & Martyr, his Religion, against Protestantisme, is layd open. By Ed. Weston Doctour of Theology
- Imprinted at Bruges. Anno 1624.

Oxford, Bodlean Library.

De toeschrijving aan Willem de Neve is twijfelachtig. Volgens F. Allison & D.M. Rogers, *A catalogue of Catholic Books in English printed abroad or secretly in England 1558-1640*, Bognor Regis, 1956, nr. 884, zou *The Repaire* te Saint-Omer in Noord-Frankrijk, op de persen van het Engelse College gedrukt geweest zijn. Zolang wij niet op de hoogte zijn van de gronden waarop deze toeschrijving berust, houden wij het voor mogelijk dat de plaats van druk wel degelijk Brugge kan zijn en in dit geval door Willem de Neve werd gedrukt.

21. (1625). — Costumen der stede van Nieuupoort.

Tot Brugghe by Guillaeme de Neve gheswooren bouckdruckere. 1625.

In-4°, 225 gen. blz. + vooraan 8 en achteraan 17 ongen. blz. met o.a. het drukkersadres : *Tot Brugghe, by Guillaeme de Neve, ghesworen boeck-drucker ende boeck-vercooper, woonende in de Hooch-strate, inde Sonne. 1624.*

Brugge, Stadsbibliotheek, nr. B/501.

22. (1625). — Den regel van S. Benedictus. Met een verclaeringhe vande professie der Benedictinen, ende Tractaet van de beslytinghe van der vrouwen cloosters. Ghemaect door den eerweerdighen heere Hendrick vanden Zype, abt van S. Andries neffens Brugge.

* Tot Brugghe by Guiliam de Neve bouckdrucker. M.DC.XXV.

In-8° en omvat twee klaar gescheiden delen. Deel I behelst 77 gen. blz. + vooraan 24 en achteraan 3 ongen. blz. Deel II heeft 295 gen. blz. + vooraan 16 en achteraan 9 ongen. blz. met een afzonderlijk titelblad : *Tractaet vande beslytinghe der vrouwen cloosters. Met eene verclaeringhe vande professie der Benedictinen. Ghemaect door den eerweerdighen heere, Hendrick van-*

den Zype, abt van S. Andries neffens Brugghe. Tot Brugghe ghedruckt by Guilliame de Neve woonende inde Hoochstraet inde Sonne, 1625. Beide delen hebben een afzonderlijk imprimatur : deel I d.d. 10 maart 1625, deel II d.d. 15 maart 1625, beide door *Servatius Quynckerus, S.T.L., decanus ecclesie cathedralis Bruggensis*. Blijkbaar zijn de twee delen ook afzonderlijk op de markt gebracht.

Een uitvoerige beschrijving van inhoud en vorm geeft A. Welkenhuysen, *Benedicti regula Belgice. Over bibliografie van Benedictus-vertalingen en oude drukken van de Regel in het Nederduits*, in *Zetesis, Bijdragen op het gebied van de klassieke filologie door collega's en vrienden aangeboden aan prof. dr. Emile de Strycker naar aanleiding van zijn vijftenzestigste verjaardag*. Antwerpen-Utrecht, 1974, blz. 396-415.

23. (1625). — *Officium parvum in honorem Sancti Joseph sponsi B. Mariae Virginis. Complectens totum psalterium D. Augustini, quod composuit matri suae Monicae.*

Brugeis, apud Guilielmum de Neve, 1625.

In-8°, 91 gen. blz. + achteraan 3 ongen. blz. Imprimatur d.d. 18 oktober 1619 door *S. Quickerius, S.T.L. eccles. cath. Brug. can. & archipr. ac librorum censor.*

Brugge, Stadsbibliotheek, nr. 1583.

24. (1625). — *Manipulus precum sacer suavissimo puerulo Jesu, castissimae Virgini Matri, sanctissimo eius sponso, eorumque magno zelatori Augustino horumque cultoribus collectus opera ac studio. F. Matthiae Paulli P.A. B.*

1625. Apud Guilielmum de Neve.

In-8°, 240 gen. blz. + vooraan 8 ongen. blz. Imprimatur identiek als in voorgaand nummer. — Opgedragen aan *Domino ac magistro Ioanni Cereso Pardo, I.V. Licent. & eccl. cathedralis Brug. canonico.*

25. (1625). — *Ordonnancie by burch-meesters, schepenen ende raedt der stede van Brugghe, uitghegheven op stick vander peste, ende vercondicht den elfsten Oust 1625.*

Tot Brugghe by Guilliame de Neve wonende inde Hoochstrate inde Gulde Sonne. 1625.

In 4°, 16 ongen. blz. — Overgedrukt in Dr. De Meyer, *Notice sur Thomas Montanus (van den Berghe)*. Brugge, F. De Pachtere, 1841, blz. 55-66.

Brugge, Stadsbibliotheek, nr. B/248.

26. (1626). — *Ordonantie ende voorghebot daer by elcken toegelaeten*

wert in syn huus te moghen brauwen, vercondicht ter halle der stede van Brugghe den XXV Augusti sestien hondert tweentwintich.

Tot Brugghe, by Guilliame de Neve anno 1626.

In-4°, 8 ongen. blz.

Eigen verzameling.

27. (1626). — Theatrum vitae civilis ac sacrae sive de moribus reipub. christianae commentaria. In quinque libros distributa ... Auctore Eduar- do Westono Londinensi, S.T.D. necnon collegiate B. Mariae ecclesiae Brugis canonico.

Brugis Flandrorum. Ex officina Guillielmi de Neve, sub signo Solis. M.DC. XXVI.

In-4°, 604 gen. blz + vooraan 8 en achteraan 24 ongen. blz.

Colophon : *Brugis ex typographia Guillielmi de Neve, sub signo Solis. M.DC.XXVI. Imprimatur d.d. 1625 door Arnoldus van Mechelen, archidiaconus Brugensis.*

Marke, verz. Baron de Béthune.

28. (1626). — Upden veerthiensten Maerte XVIe zes ende twintich zoo was by voorghebode ter Halle der Stede van Brugghe met luyden van de clocke, uytgheropen ende vercondicht naervolghende. Alzoo mijne heeren

Tot Brugghe, by Guilliame de Neve, inde Gulde sonne.

In plano. — Ampliatie van de reglementen betreffende de wijnaccijns.

Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. V/13.

29. (1626). — Upden sestiensten September XVIe zessentwintich zoo was by voorghebode ter Halle der Stede van Brugghe met luyden vande clocke, uytgheropen ende vercondicht naervolghende. Alzoo men by daeghelic- sche experientie

Tot Brugghe by Guilliame de Neve, inde Sonne.

In plano. — Verordening om het frauderen van de wijnaccijns tegen te gaan.

Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 2e serie, nr. II/1.

30. (1627). — Men adverteert eenen yeghelick dat by Halleghebode der Stede van Brugghe uuytgheroupen ende vercondicht den XXIII van april XVIe XXVII verboden es aen alle de gonne

Tot Brugghe, by Guilliame de Neve, woonende inde Slip-stoc-straete in Mompellier.

In plano. — Verordening, waarbij 's zaterdags de enige richting voor het verkeer in de Sint-Jacobsstraat te Brugge bevolen wordt.

Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. VI/22 — Uitgegeven door A. Schoutet, *De eenige richting als*

- wegreglement in 1627, in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, LXXXIII (1940-1946), blz. 208-210.
31. (1628). — Andere continuatie van drye naervolgende jaeren van het reglement op de betalinghe vanden ouden impost vande Lande van Vlaendren, byde Heeren Gheestelicke ende Vier-Leden vanden selven Lande ghemaect, ende by Zyne Co. Ma. geapprobeert ende ghedecreteert by syne opene briefven in daten XXVII April 1628.
Tot Brugghe, by Guilliamde Neve.
In 4°, 10 ongen. blz.
Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. VI/26.
32. (1628). — Ordonnatie polityque ghestatuert ten Lande vanden Vryen. 1628.
In 4°, 96 gen. blz. + vooraan titelblad en achteraan 1 ongen. blz. met o.a. het drukkersadres : *Tot Brugghe, by Guilliamde Neve, woonende inde Slip-stoc-strate in Mompellier*.
Brugge, Stadsbibliotheek, nr. 8/199.
33. (1628). — Panegyricon dat is lof-dicht aenden lof- eer- ende prysweerdighen vader, B. Adriaen de Pelsmaecker geeedt ouderlinck int clooster van Sinte Augustyn binnen Brugghe, ter oorsaecke van zyne vreuchd-feeste die hy vierde als bet dan tsestich jaeren in 't clooster ende meer als vyftich jaeren priester gheweest zynde. Ghedicht ende opgheseyt door Lambrecht de Vos.
Tot Brugghe, by Guilliamde Neve, 1628.
In-2°, 18 ongen. blz.
Marke, verz. Baron de Béthune.
34. (1629). — Het leven ende martelie vanden heylighen graef van Vlaendren, Carolus Bonus, sone van S. Canutus coninck, ende eerste maertelaer van Denemercken. Uut verscheyde oude ende nieuwe gheschreven ende gheprente hystorie-schryvers achterhaelt ende by een ghebrocht door den Eerw. H. Jan Gooris, canoninck der cathedraele kercke van S. Donaes, binnen Brugghe.
Tot Brugghe, by Guilliamde Neve. Anno 1629.
In-4°, 146 gen. blz. + vooraan 10 en achteraan 2 ongen. blz. Imprimatur d.d. 22 maart 1628 door *Joannes vande Velde Archip. Brug.*
Brugge, Stadsbibliotheek, nr. 2/309.
- (1630). — Ioannis Rommeli I.C. Dissertatio ad art. XIX edicti perpetui sereniss^{imi} principum Belgii de contractibus & negotiis, quae CCC Floren. excedunt, scripto peragendis & interdicta probatione per testes eorum quae

praeter scriptum dicta conventaque proponuntur. Promulg. XX Iul. an. M.DC.XI.

Brugis Flandrorum excudebat Guilielmus de Neve, anno M.DC.XXX.

In-8°, 160 gen. blz. + titelblad. Imprimatur d.d. 29 juli 1630 door
I. vande Velde, archip. Brug.

Brugge, Bisschoppelijk Seminarie, nr. 43/1/39.

36. (1631). — Andere continuatie van drye naervolghende jaeren van het reglement opde betalinghe vanden ouden impost vande Lande van Vlaendren, byde Heeren Gheestelicke ende Vier Leden vanden selven Lande ghemaect, ende by zyne Co. Ma. gheapprobeert ende ghedecreert by zyne opene briefven in daten XXIII dach July 1631.

Tot Brugghe, by Guilliamde Neve.

In-4°, 10 ongen. blz.

Eigen verzameling.

37. (1631). — Conditien vande verpachtinghe ghedaen by myn Heeren de Gheestelycke ende Vier-Leden 's Lands van Vlaenderen up den XII Aprilis 1631 in hunlieden vergaederynghe binnen Brugghe tot laste van alle de ghone hier te vooren vande naerschreven rechten bevrydt zyn gheweest ende dat voor den tydt van ses maenden ingaende den eersten Mey 1631.

Tot Brugghe, by Guilliamde Neve, 1631.

In-4°, 10 ongen. blz.

Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. VI/32.

38. (1631). — Copie de la proposition de Sa Maiesté faite aux ecclesiastiques & Quatre Membres du Comté de Flandres, ensemble de leur accord & acte d'acceptation de Son Alt^{ze} Seress^{me}. sur ce ensuyvie de l'an XVIe trente.

A Bruges chez Guillaume de Neve, 1631.

In-4°, 40 ongen. blz.

Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. VI/32.

39. (1631). — Copie vande propositie van zyne Maiesteyt, ghedaen ande Gheestelijcke ende Vier-Leden vanden Graefschepe van Vlaendren : midtsgaders van haerlieder accordt : ende vande acte van acceptatie van hare Ser^{me}. Hoogheytdaer op ghevolcht, vanden jaere 1630.

Tot Brugghe, by Guilliamde Neve inde Slip-stoc-straete in Mompelier, anno 1631.

In-4°, 16 ongen. blz.

Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. V/14.

40. (1631). — Costumen der stede van Brugghe.

Tot Brugghe by Guilliamde Neve.

In-4°, 122 gen. blz. + vooraan titelblad naar een gravure van Antonius de Wilde. De blz. 121 en 122 zijn foutiefelijk genummerd 115 en 114. Drukkersadres op de laatste blz. : *Ghedruckt tot Brugghe by Guilliamme de Neve, ghesworen drucker, 1631.*

Brugge, Stadsbibliotheek, nr. B/505.

41. (1631). — Kueren ende costumen mitstgaders den deelbouck vanden Lande vande Vryen. Hier zyn by ghevoeght eenighe ampliatie. Tot Brugghe, by Guilliamme de Neve, ghesworen drucker wonende inde Slipestocstrate in Mompellier. 1631.
In-4°, 176 gen. blz. + vooraan 8 en achteraan 8 ongen. blz.
Brugge, Stadsbibliotheek, nr. B/505.
42. (1631). — Kueren ende costumen mitsgaders den deelbouck vanden Lande vanden Vryen.
In-4°, 176 gen. blz. + vooraan 10 en achteraan 9 ongen. blz. Drukkersadres op de laatste blz. : *Tot Brugghe, by Guilliamme de Neve, woonende inde Slip-stoc-strate in Monpellier. 1631.*
Brugge, Gruuthusemuseum.
43. (1634). — Lamberti Vossi Carminum primitiae in strenam datae anno novo M.DC.XXXIV.
Brugis. Apud Guillielmum de Neve. 1634.
In-4°, 22 ongen. blz. — Twee nieuwaarsgedichten van Lambert Vossius, het ene opgedragen aan de Jezuiten van Brugge naar aanleiding van de overbrenging van het mirakuleus beeld van O.-L.-Vrouw van Foy ; het andere opgedragen aan Olivier de Wree naar aanleiding van het verschijnen van het boek van P. Dufay over het H. Bloed te Brugge.
Brugge, Stadsbibliotheek, nr. 4/606.
44. (1637). — Extract uut seker voorgebott ghepubliceert ter Halle der Stede van Brugghe, opden XXI Sporcle XVIe sevenendertich. Dat de schippers ofte andere wyn inbrynghende
Ghedruckt tot Brugghe by Guilliamme de Neve.
In plano. — Verordening betreffende de in- en uitvoer van wijn.
Brugge, Stadsarchief, *Plakkaten*, 1e serie, nr. IX/9.
45. (1644). — Kueren ende costumen mitsgaders den deelbouck vanden Lande vanden Vryen. Hier zyn by ghevought eenighe ampliatie. Tot Brugghe, by Guilliamme de Neve, ghesworen drucker wonende inde Plilipstock-strate. 1644.
In-8°, 176 gen. blz. + achteraan 8 ongen. blz.
Marke, verz. Baron de Béthune.

DOCUMENTEN

1

1612 april 6. — *De stadsregering van Brugge beslist aan drukker Willem de Neve voor een periode van drie jaar een toelage van 2 pond groot 's jaars uit te keren en hem voor dezelfde periode van burgerwacht te ontslaan.*

VI^{en} [april 1612]. — Toegheleyt Guilliaeme de Neve dese III jaeren II lb. gr. tsjaers in de platse van XXV guldenen tsjaers die zyn voorzate, Pieter Zoetaert, waren toegheleit, hier commende drucken, boven 't vrydom van de wacht hem ghejont, dat ooc word ghecontinueert an den voorn. Guilliaeme.

Secrete resolutiën van de Brugse stadsregering over 1607-1632, fol. 53'.

2

1617 april 12. — *Rekwest van Willem de Neve aan de Geheime Raad van de aartshertogen Albrecht en Isabella om octrooi en exclusief recht gedurende 10 jaar voor het drukken van het boek, getiteld : Cort begryp van de neghen oeffeningen ...*

Aen Haere Hoocheden,

Vertoocht ootmoedelick Guilliaem de Neve, gesworen drucker ende boeckvercooper binnen de stede van Brugge, hoe dat hy geerne zoude van nieuws drucken zeker boecxken hiermede gaende, geëntituleert : *Cort begryp van de neghen oeffeningen allen christen menschen zeer dienende om wel te leven ende deuchdelicken in Gods tegenwoordicheyt te verkeeren*, ghevisiteert by den archidiaere van Brugge ende hier voormaels ghedruct.

Biddende midtsdien ootmoedelick dat Uwe Hoocheden ghelieve hem, suppliant, te verlenen octroy om 't voors. boecxken te moghen drucken gheduerende den tydt van thien jaeren met deffentie van dat niemant hem tzelve zal moghen naerdrucken, op de penen in ghelycken cas ghestatueert, ende hem suppliant daerof te doen depescheren acte van octroye in behoorlicke formen.

Dwelcke doende etc.

[*Kanttekening* :] Fiat permission d'imprimer le livre cy-joint sans privilège. Fait à Bruxelles, le 12 d'avril 1617.

Brussel, Algemeen Rijksarchief, *Spaanse Geheime Raad*, nr. 1277.

1. Deze post werd reeds gepubliceerd in L. Gilliodts-van Severen, *Coutume de la ville de Bruges*, Brussel, 1874, dl. I, blz. 131, noot 1. — Alle aangehaalde documenten, zonder aanwijzing van bewaarplaats, berusten op het Stadsarchief van Brugge.

3

1619 augustus 31. — *De stadsregering van Brugge beslist de «costumen» van de stad, zoals ze door de aartshertogen, Albrecht en Isabella, werden uitgevaardigd, door Willem de Neve te laten drukken.*

Den XXXI^m [augusti 1619]. — Alzoo de costuumen deser stede by Hunne Hoocheden ghedecreteert zyn den XXVIen deser maent, gheresolveert dezelve te doen drukken by Guilliams de Neve, ghezwoeren prenter alhier wonende, insererende naer d'acte van 't voorschreven decreet het jeghenwoordich magistraet by naemen ende toenaemen met hunne respectieve qualiteyten, beghinnende van mynheere den hoochbailliu ende eyndende met de hooftmannen.

Secrete resolutiën van de Brugse stadsregering over 1607-1632, fol. 140².

4

1619 oktober 10. — *Rekwest van Willem de Neve aan de aartshertogen Albrecht en Isabella om octrooi voor het exclusief drukken gedurende zes jaar van de costumen van het Brugse Vrije.*

A Leurs Altesses,

Remonstre très humblement Guillaume de Neve, imprimeur de la ville de Bruges, que passez deux jours il a pleu à vos A.S. luy accorder congïé d'imprimer les coutumes de ladictie ville pour six ans.

Et comme il s'est accordé avecq les bourgmaistres et echevins du Francq, il supplie voz A.S. estre servies ordonner audit secrétaire Barti d'inserer es lettres à despescher semblable congïé pour six ans pour aussy imprimer les coutumes ducdict Pays de Francq.

En quoy faisant etc.

[*Kanttekening* :] Soit despesché octroy d'imprimer icy requis pour six ans. Fait à Bruxelles, le 10 d'octobre 1619.

Brussel, Algemeen Rijksarchief, *Spaanse Geheime Raad*, nr. 1277.

5

1619 oktober 10. — *De aartshertogen Albrecht en Isabella verlenen aan Willem de Neve het gevraagde octrooi voor het drukken van de costumen van het Brugse Vrije.*

2. Deze post werd eveneens reeds gepubliceerd in L. Gilliodts-van Severen, *a. w.*, I, blz. 131, noot 1.

Albert et Isabel etc., à tous ceux qui ces présentes verront, salut.

Receu avons l'humble supplication et requeste de Guillaume de Neve, imprimeur juré demeurant en nostre ville de Bruges, contenant qu'en suite de l'autorité qu'il nous auroit pleu donner à noz chers et bienamez les bourgmaistres et eschevins de nostre Pays et terroir du Francq de pouvoir faire imprimer le decretement de leurs coustumes par tel imprimeur juré de notre obéissance que bon leur sembleroit, ilz auroient à ce dénommé et choisy ledict exposant, qui ja a commencé à faire les préparations pour les mettre sur la presse, mais craignant qu'après y avoir rendu les fraiz et peines nécessaires un autre les pourrait imprimer en son exemple et par mesme moyen le frustrer du fruit principal de son travail, il a pour ce humblement supplié qu'il nous pleust luy accorder et faire despescher noz lettres d'octroy en forme convenable pour pouvoir luy seul imprimer et vendre lesdicts coustumes à l'exclusion de tous autres durant l'espace de dix ans prochains.

Scavoir faisons que nous ce que dessus considéré, inclinans favorablement à la supplication et requeste dudict suppliant, luy avons ottoitié, permiz et consenti, ottoïons, promettons et consenton de grace espéciale par ces présentes, qu'il puisse seul et à l'exclusion de tous autres imprimer, vendre et distribuer par tous les pays de notre obéissance les coustumes et usances de notredict pays et terroir du Francq par nous décrétées le 28 du mois d'aoust dernier, défendans et interdisans bien expressement à tous autres imprimeurs, libraires et autres noz subjectz quel qu'ilz soient d'imprimer, ensuyvre ou contrefaire en façon que ce soit lesdits coustumes et usances de notredit Pays du Francq mesmes de vendre celles qui pourroient estre apportées d'ailleurs pardeça durant le terme de six ans prochain sans l'adveu et consentement exprès dudict impétrant à peine de confiscation de tout ce qu'aura esté imprimé, ensuivy ou contrefait et vendu au contraire, outre l'amende de trois florins pour chascun exemplaire à repartir et applicquer selon noz ordonnances dressées sur le fait de l'imprimerie.

Si donnons en mandement à noz trèschers et féaux les chef, présidents et gens de noz privé et Grand Conseilz, président et gens de notre conseil provincial de Flandres et à tous autres noz justiciers, officiers et subjectz qui ce peut toucher chascun en droit soy, que de notre présente grace, ottoy et permission d'imprimer pour le temps selon et en la manière que dit est, ilz fassent, souffrent et laissent ledit impétrant plainement et paisiblement joyr et user sans luy faire, mettre ou donner ni souffrir estre fait, miz ou donné aucun destourbier ou empeschement au contraire.

Car ainsi nous plait il.

En tesmoin de ce nous vous avons fait mettre nostre scel à ces présentes, données en nostre ville de Bruxelles le 10 jour du mois d'octobre l'an de grace 1619.

Brussel, Algemeen Rijksarchief, *Spaanse Geheime raad*, nr. 1277.

6

1621 december 22. — *Willem de Neve vraagt aan het Hof te Brussel om het exclusief recht gedurende twaalf jaar voor het drukken van de levens van graaf Karel de Goede en Sint Donaas.*

Au Roy

Guillaume de Neve, imprimeur juré, demeurant en la ville de Bruges, remonstre très humblement qu'avecq approbation il at imprimé ce livret icy joint, contenant la vie de Charles I, comte de Flandre, et désireroit volontiers à la fin adjouster la vie et miracles de monsieur St. Donas. Et afin qu'il y puisse faire quelque prouffit, il supplie très humblement votre Majesté estre servie luy octroyer privilège pour douze ans pour à l'exclusion de tous aultres povoir imprimer ledict livret des vies desdicts saint Charles et St. Donas, tant en latin qu'en flameng. Et de ce luy faire despescher acte etc.

[*Kanttekeningen*] Soit aussi joins le livre de la vie de St. Donas cy mentionné. Fait à Bruxelles ce 7 de décembre 1621.

Le suppliant satisfaisant à l'ordonnance cy dessus exhibe la vie dudict St. Donas, suppliant que la conclusion de ceste requeste luy soit accordée.

Veue la censure du censeur applicqué, fiat permission requise avecq privilège pour six ans. Fait à Bruxelles le 22 de décembre 1621.

Brussel, Algemeen Rijksarchief, *Spaanse Geheime Raad*, nr. 1277.

7

1622 mei 27. — *De stadsregering van Brugge beslist de jaarlijkse toelage aan drukker Willem de Neve voor drie jaar te verlengen doch kent hem geen verdere vrijstelling van burgerwacht meer toe.*

27 dito [meye 1622]. — Ghecontinueert 't pensioen van Guillame de Neve, drucker, van II lb. tsjaers voor noch andere drie jaeren ; dat in 't regard van syn voorgaende vrydom van de waght, es tselve hem ontseit ende ghelast te waecten.

Secrete resolutiën van de Brugse stadsregering over 1607-1632, fol. 174.

8

1625 februari 17. — *Wouter Zonnius eist van Willem de Neve de teruggave of de vergoeding van de boeken die hij aan hem had geleend.*

Documenten betreffende Brugse drukkers

Wouter Zonnius³ heesch van Guillame de Neve restitutie van dese naerbeschreven boecken, an hem gheleent hebbende en by hem, Guillame, vercocht, met belofte van dezelve boecken te restitueren off heesschende uuyterlick de somme in de marginen gestelt.

Eerst, vyf stucken Mercure françois, te weten : I ^e , II ^e , III ^e , IIII ^e ende V ^e stick, off daervooren soo sy my ghecost hebben	lb.- 10 -
Drye eewighe edicten van Vlaendren, off daervooren	- 9 -
Een Terentius, Vlaemsch	- 2 -
Histoire de Judes, in 4 ^o , off	- 5 -
Een Nieuwe Legende	- 10 -
't Nieu Testament van Costerus	1 4 -
De Cueren van Veurne	- 8 4
De Cueren van Cortrycke	- 5 -
De Cueren van Bergen St. Wynocx	- 6 8
De Curen van Bassevelde	- 3 4

17 february 1625.

Overleg over 1625-1626, nr. 136.

9

1625 mei. — *Willem de Neve vraagt aan de stadsregering van Brugge verdere uitkeringen van een toelage en ontslaging van burgerwacht.*

Supplierende vertoont met alder reverentie Guillame de Neve, ghesworen drucker ende bouckprenter deser stede, hoe Ul. edelheyt voor dese drye voorgaende jaeren 't last verschenen april 1620 ghedient heeft gheweest hem, suppliant, in faveur van syn const van druckerye vry te houden van wachte mitsgaders oock toe te segghe twee ponden groote tsjaers by requeste ende postille op staende ten desen annex.

Ende alsoo hy, suppliant, soude willen blyven continueren in de voornoemde const ende dienst van Ulieden Edelheyt, in dewelcke hy verhoopt tot noch toe ten vollen ghequeten heeft t'uwelijcx groote contentemente ende oock 't gheheel ghemeente deser stede, ende noch breeder quyten indien 't van noode wert. Jae, mijn edele heeren, ghelyck het nu blyckt dat ick nu jeghewoordich een bouck in folie die ick nu jeghenwoordich drucken, hetwelcke een fraey materie is ende is ghenaemt «De moribus reipublicae christianae commentarie», ghemaect by Eduwaerde Westonie, doctor in de godheyt, canoninc binnen Brugghe, in vyf deelen, daer ick nu 14 maenden met vier gasten wercke, jae dat in de stadt van Brugge jae soo langhe als Brugghe ghestaen heeft zulcken grooten treffelyc bouck ghedrukt is gheweest, ende noch meer drucken sal.

3. Wouter Zonnius was boekhandelaar en lid van het librariërs-gilde te Brugge.

Soo bidde ick ootmoedelyck deselve edelheyt believe, ghemerckt het overstrycken van de voorseyde drye jaeren ende recompense van de suppliant gheduerende deselve, te continueren de voorseyde vryheyt van de wachte ende 't jaerlycx pensioen van twee ponden grooten, tot beter onderhout van syne prenterye ende gheheel familie.

Welcke doende etc.

[*Apostillen* :] Sy ghelyt in handen van den heeren van de tresorie om schepenen te dienen van haerlieder advys ende daer thenden voorder gheordonneert te worden. Actum ter camere den 24 meye 1625. My present [*get.*] C. vander Woestyne.

't Collegie van schepenen, rapport gehad hebbende van die van de tresorie, ordonneren den suppliant in 't faict van de wacht hem te reguleren naer de voorgaende ordonnantie van den 27 meye 1622 daerby hem ghelast es te waeken volgende de generaele ordre. Ende raekende het pensioen, gemerct stadts waere lasten, schepenen en vynden niet gheraedich tselve voorder te continueren. Actum in camere 29 july 1625. My present [*get.*] P. Sproncholf.

Plakkaten, 1e reeks, nr. 6/18. — Het eigenlijke rekwest is gedrukt ; de apostillen zijn met de hand geschreven.

10

1626 november 16. — *Nota betreffende hetgeen Willem de Neve en Oste Armare aan elkander verschuldigd zijn.*

Guilliams de Neve, boucvercooper, es schuldich aen Osten Armare :

Van coope ende leverynge van laekene achtervolghende de specificatie ofte billet van rekenynge hem ghegheven in de maent van april 1625 van partien hem vercocht in decembre 1623, januari, februari, april, meye ende juing, tzamen beloopende het voorseyde billet XVII lb. III s. IX gr. 17.4.9.

Waerop ontfæn in october 1625 van zeker boucken ten Augustyne by myn neve, die beliepen tzamen XIII s. VIII gr.

Noch in april 1626 eene syntaxis ende schriftoris van denzelven II s. I gr.

Ende alzoo alle tzamen XV s. IX gr. - 15 9

Ergo rest noch 16 9 -

16 novembre 1626.

Overleg over 1626-1627, nr. 166.

11

1627 april 12. — *Nota betreffende levering van boeken door Willem de Neve aan de Paters Augustijnen.*

Documenten betreffende Brugse drukkers

Ghesonden desen 20 september 1626 aen den eerw. pater prior⁴ om te bestellen aen sieur Guillame de Neve, boeckdrucker tot Brugge.

In den eersten, 12 authores voor rethorica, groot 25 blaren, comt het suck :
12 stuyvers en halven 25 s.

14 authores voor poësis, het stuck thien stuyvers en halven 24 s. 6.

36 autores van syntaxis, het stuck 8 stuyvers 48 s.

36 authores voor grammatica, het stuck ses stuyvers en halven 39 s.

40 authores voor figura, het stuck neghen grooten 30 s.

Somma : 8 pont 6 s. 6 gr.

Hierop ontfaen een autheur van de derde schole gebonden. Noch eenen autheur van de 2^e schole gebonden.

12 april 1627.

Overleg over 1627-1628, nr. 90.

12

1627 september 17. — *Burgemeesters en schepenen van het Vrije geven gunstig advies aan de vraag van Willem de Neve, gericht tot het Hof te Brussel, om het exclusief recht voor het drukken van de Politieke Ordonnanciën van het Vrije.*

Messeigneurs,

Obéissantz à l'ordonnance de Sa Majesté porté par les lettres du troisième d'Aougst dernièrement passé, nous avons examiné la requeste à icelle présentée par Guillame de Neve (que renvoions cy enclose) afin de pouvoir soeul imprimer les Ordonnances Politiques que nous avons conceu et résolu (qui vont cy jointes par copie) en vertu du quatriesme article des costumes décrétées et par ledict de Neve imprimées. En quoy (soubz très humble correction) ne rencontrons aulcune difficulté. Partant nous semble que Sadicte Majesté pourroit bien accorder l'octroy par ledict suppliant requis, remettant néantmoins le tout au bon plaisir de Sa Majesté et très pourveue discrétion de vos seignories, finirons la présente priant le tout-puissant, Messeigneurs, octroyer à icelles en parfaite santé longue et heureuse vie, nous recommandantz bien humblement aux bonnes graces de vosdictes seigneureries.

4. Hiermede is bedoeld de prior van het Augustijnenklooster te Brugge. Aan dit klooster was een middelbare school of college verbonden. Over dit klooster, zie : A. Keelhoff, *Histoire de l'ancien couvent des Ermites de Saint Augustin à Bruges*, Brugge (1865).

De nostre chambre eschevinale à Bruges ce 17e de septembre 1627.

De vos seigneuriez très humbles serviteurs,

Bourgmaistres et eschevins du Pays et terroir du Francq. (*Get.*) C. Veranneman^s.

Brussel, Algemeen Rijksarchief, *Spaanse Geheime Raad*, nr. 1277.

13

1630. — *Paragraaf uit het testament van Anselmus de Boodt, natuurhistoricus (1550-1632) betreffende de uitgave en het drukken van een Vlaamse vertaling van De consolatione philosophie van Boëthius door de drukker Willem de Neve.*

Hier is te mercken hoe dat ick Boetius *De consolatione philosophie*, van mij in 't dichte overgheset in 't Vlaemsche, hebbe laten prenten by Guillame de Neve, bouckprenter, dewelcke dat last op sich ghenomen heeft om te vercoopen t'synen profyte, waertoe ick hem op de hand ghegheven hebbe twee franchyne boecken in-folio, met twee juristen, oock in-folio, ende een Latynsch testament, ende belooft hem twee ofte drie boucken daertoe te gheven de bouck gheprent synde, waermede hy is tevreden gheweest. Dus soude hy my twintig^e exemples — de bouck gheprent synde — gheven, twelcke hy ook belooft heeft te doene. Daeromme zullen myn vrienden — sterve ick eer myn bouck gheprent is — daerna vrighen ende hem voldoen van den hoop van myn boucken ofte met ghelt contenteren^{en}, als de bouck gheprent is ende hy de 10 exemples ghelevert heeft.

* Het was daernaer op thien gheaccordeert.

** Ick hebbe daertoe geschikt : *Lexicon grecum, Caleximum ende Etolium philosophum*, die in-folio daerby ligt.

Uit : J. Everaert-Godderis, *Testament olographe d'Anselme de Boodt, conseiller-pensionnaire de Bruges, in Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, XV (1857-1861), blz. 381.

5. Op dit rekweset werd aan Willem de Neve een koninklijk privilege voor acht jaar exclusief drukken en verkopen van het gevraagde toegestaan, na gunstig advies d.d. 3 aug. 1627 door de magistraat van het Vrije, zoals blijkt uit het concept van het privilege en de kanttekening op het rekweset : «Veu l'advis, fiat premission requise avec privilege pour huyt ans. Fait à Bruxelles le 23 de sept. 1627». Zie : Brussel, Algemeen Rijksarchief, *Spaanse Geheime Raad*, nr. 1277.

1610-1632. — *Posten uit de rekeningen van de stad Brugge betreffende uitgaven aan de drukker Willem de Neve.*

Aen Guillame de Nef, bouckprinter, over de levereynghen van I^e placcaten van de Brugsche marct : X s. gr.

Rekening over het dienstjaar 1610-1611, fol. 46, nr. 2^e.

Guillame de Neve, bouckdrucker, tot secours van zyn huushuere voor drie jaren II lb. gr. tsjaers, over april XVIe twaelve : II lb. gr.

Rekening over het dienstjaar 1611-1612, fol. 49, nr. 9.

Guillame de Neve, bouckdruckere, tot secours van zyne huushuere voor drie jaeren twee ponden grooten tsjaers, over april XVIe dertiene, tweede jaer van drye : II lb. gr.

Rekening over het dienstjaar 1612-1613, fol. 40 v., nr. 6.

Guillame de Neve van gedrukt t'hebben IIe plackbrieven van de peerde-marct deser stede : XXV s. gr.

Idem, fol. 43 v., nr. 2.

Guillame de Neve, bouckdrucker, tot secours van zyn huushuere, verschenen april veertiene, latste jaer van drie : II lb. gr.

Rekening over het dienstjaar 1613-1614, fol. 46, nr. 4.

Guillame de Neve, bouckdrucker, tot secours van zyne huushuere, verschenen april XV, eerste jaer van drie hem wederomme verleent : II lb. gr.

Rekening over het dienstjaar 1614-1615, fol. 46, nr. 4.

Guillame de Neve, bouckdrucker, tot secours van zyne huushuere, verschenen april XVIe zesthiene, tweede jaer van drie hem werderomme verleent : II lb. gr.

Rekening over het dienstjaar 1615-1616, fol. 47 v., nr. 10.

An Guillame de Neve, bouckdrucker, over het imprimibis van den wetten van drie jaren ende de plackbrieven van den peerdenmarcten ende Brugghe-marcten : III lb. IX s. IIII gr.

Idem, fol. 49, nr. 7.

6. Het dienstjaar van deze en volgende stadsrekeningen begint en eindigt telkens op 2 september ; de hier gepubliceerde teksten komen telkens voor onder de rubriek : «Utgheven van ghemeene zaken».

Guillame de Neve, bouckdrucker, tot secours van zyn huushuere, over april XVII, IIIe latste jaer : II lb. gr.

Rekening over het dienstjaar 1616-1617, fol. 45 v., nr. 6.

Guillame de Neve, bouckdrucker, tot secours van zyn huushuere by apostille op requeste voor drie nieuwe jaren, over april 1618, I^e IIIe jaer : II lb. gr.

Rekening over het dienstjaar 1617-1618, fol. 61 v., nr. 9.

Guillame de Neve, bouckdrucker over 't prenten van de wet, plackbrieven ende anders : III lb. VI s. VIII gr.

Idem, fol. 62 v., nr. 1.

Guillame de Neve, bouckdrucker, tot secours van zyn huushuere hem gheaccordeert voor drie nieuwe jaren, hier over 't Ite IIIe jaer : II lb. gr.

Rekening over het dienstjaar 1618-1619, fol. 66, nr. 6^r.

Guillame de Neve, bouckdrucker, over 't prenten van de wet, plackbryeven ende anders, by twee rekenynghen : III lb. XVII s. VI gr.

Idem, fol. 66 v., nr. 5.

Guillame de Neve, bouckdrucker, tot secours van zyn huushuere hem gheaccordeert voor drie nieuwe jaeren, hier over 't derde laetste jaer : II lb. gr.

Rekening over het dienstjaar 1619-1620, fol. 65 v., nr. 2.

Guillame de Neve, bouckdrucker, over 't prenten van de wet, plackbrieven ende anders : III lb. V s. gr.

Idem, fol. 65 v., nr. 9.

Guillame de Neve, bouckdrucker, in minderynghe van het drucken ende bynden van de costumen deser stede, by den prince ghedecreteert, mette leveryinghe daertoe van noode : I^e III lb. VI s. VIII d. gr.

Idem, fol. 68 v., nr. 1^s.

Guillame de Neve, bouckdrucker, over 't prenten van de wet, plackbrieven ende anders by drie billetten : XIII lb. III s. VIII d. gr.

Rekening over het dienstjaar 1620-1621. fol. 65 v., nr. 10.

7. Deze en volgende post werden ook gepubliceerd in L. Gilliodts-van Severen, *a.w.*, I, blz. 131, noot 1.

8. Ook deze post werd al uitgegeven in L. Gilliodts-van Severen, *a.w.*, I, blz. 130, noot 2.

Documenten betreffende Brugse drukkers

Guillame de Neve, bouckdrucker, over de vulle betalynghe van het drucken ende bynden van de costumen deser stede : I^e XXXI lb. VI s. VIII d. gr.

Denzelven by accorde over zyn schade van hem ghedaen t'hebben den deel erdrucken als van te drucken noch VIIIe exemplairen van nieuw ten dienste van de ghemeenten die dezelve zullen willen coopen : XLV lb. XVI s. VIII d. gr.

Idem, fol. 66 v., nrs. 10, 11°.

An Guillame de Neve, bouckdrucker, over 't prenten van eenighe plackbrieven ende anders, by vier billetten danof het een gheobmitteert is ter voorgaende rekenynghe : X lb. XVIII s. VIII d. gr.

Rekening over het dienstjaar 1621-1622, fol. 68, nr. 10.

An Guillame de Neve, bouckdrucker, over 't prenten van eeneghe plackbrieven ende anders by vier billetten : XVII lb. gr.

Rekening over het dienstjaar 1622-1623, fol. 77, nr. 1.

Guillame de Neve, bouckdrucker, over 't prenten van eenighe plackbrieven ende anders, by drie billetten : XII lb. gr.

Rekening over het dienstjaar 1623-1624, fol. 79 v., nr. 1.

Guillame de Neve, bouckdrucker, over 't prenten van eeneghe plackbrieven ende anders, by twee billetten, VIII lb. gr.

Rekening over het dienstjaar 1624-1625, fol. 78 v., nr. 2.

Jan Vyncx ende Guillame de Neve, bouckdruckers, by twee billetten : X lb. V s. IIII gr.

Rekening over het dienstjaar 1625-1626, fol. 83, nr. 6.

Guillame de Neve, bouckdrucker, hem toegheleyt ter cause dat hy an 't college gheschoncken heeft *Theatrum vile civilis*, by hem ghedruct : II lb. X s. gr.

Idem, fol. 86, nr. 7.

Jan Vyncx ende Guillame de Neve, bouckdruckers, by drie billetten : VIII lb. XV s. IIII gr.

Rekening over het dienstjaar 1626-1627, fol. 83, nr. 7.

9. Deze twee posten werden ook gepubliceerd in L. Gilliodts-van Severen, *a. w.*, I, blz. 130, noot 2.

Jan Vyncx, Guillame de Neve ende ander bouckdruckers, by vier billetten : XVII lb. III s. gr.

Rekening over het dienstjaar 1627-1628, fol. 84, nr. 9.

Guillame de Neve, bouckdrucker, de somme van vyfentwintich guldens zestien stuvers ter causen hy ghedruct heeft tweehondert instructiën van de wacht ende meer andere, volghende zyn specificatie, met ordonantie ende quictantie, valent : LI lb. XII sch. par.

Rekening over het dienstjaar 1629-1630, fol. 131, nr. 3.

Jan Vyncx, Nicolas Breygel, Caerle van Brussel¹⁰ ende Guillame de Neve, bouckdruckers, by zes billetten, de somme van XXX lb. XIII s. II gr.

Rekening over het dienstjaar 1631-1632, fol. 52, nr. 8.

15

1612-1634. — *Posten uit de rekeningen van het Vrije betreffende uitgaven aan Willem de Neve.*

Guillame de Neve, bouckprenter, de somme van zes ponden grooten hem toegeheleyt ter cause van dryehondert boucxkens van den reglemente ende beryders by hem ghedruct metgaders dryehondert bladeren van de tauxatie van heurlieder sallarissen, by ordonnancie ende quictancie : LXXII lb. par.

Brugge, Rijksarchief, *fonds van het Vrije, rekening over het dienstjaar 1612-1613*, fol. 101, nr. 3¹¹.

Guillame de Neve, de somme van vyffentwintich guldens ter cause dat hy ghedruct ende ghelevert heeft vyfhondert placcaten van de gheruwineerde kercken binnen den Lande ende graefscepe van Vlaenderen, by ordonnantie ende quictantie van den XX^{en} ougust 1614 : L lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1614-1615, fol. 98, nr. 3.

Guillame de Neve, bouckdrucker, de somme van vyff guldens over vierhondert plackbrieven by hem ghedruct rakende de surceantie van de vier stuvers up elcke tonne biers ende eenen stuver op elcke stoop wyns, by ordonnantie ende quictantie van den Vlen maerte : X lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1614-1615, fol. 108 v., nr 1.

10. Jan Vyncx en Karel van Brussel waren wel boekhandelaars maar geen drukkers.

11. Het dienstjaar van de rekeningen van het Vrije beginnen met 16 aug. en eindigen met 15 aug. ; de hier gepubliceerde teksten komen telkens voor onder de rubriek : «Betalinghe van diversche partijen ende extraordinaire kosten».

Documenten betreffende Brugse drukkers

Guillame de Neve, bouckdrucker, de somme van drie ende veertich guldens thien stuvers ter cause ende over vierhondert plackbrieven by hem ghedruct rakende de vier stuvers up elcke tonne biers ende vierentwintich billetten van de wet der stede van Brugghe up den IIen septembre 1615 metgaders eenen grooten quartebouck by hem ghelevert, ghenaempt *Mercator*, conforme de specificatie met ordonnancie ende quictantie : LXXXVII lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1615-1616, fol. 103 v., nr. 2.

Guillame de Neve, bouckdrucker, de somme van neghentien guldens twaelf stuvers over het drucken ende leveren van diversche ordonnancien ghemaect ende ghestatueert by den heere ende wet 's Landts van den Vryen, conforme de specificatie met ordonnancie ende quictantie : XXXIX lb. IIII s. par.

Ib. over het dienstjaar 1616-1617, fol. 110, nr.

Guillame de Neve, bouckdrucker, de somme van veertien guldens vier stuvers ter cause ende over diversche plackbrieven by hem ghedruct raekende eenighe ordonnancien van den collegie omme ten platten lande ghepubliceert ende gheplackt te worden als anderssins, by specificatie met ordonnancie ende quictantie, valent : XXVIII lb. VIII s. par.

Ib. over het dienstjaar 1618-1619, fol. 50 v., nr. 1.

Guillame de Neve, ghezworen bouckdrucker binnen Brugghe, de somme van vierhondert guldens ende dat in minderinghe ende ter goeder rekeninghe van het contract ende accord met hem ghemaect nopende het drucken van de nieuwe keure ende deelbouck van den Lande, by ordonnancie ende quictantie, valent : VIII lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1618-1619, fol. 100 v., nr. 2.

Guillame de Neve, drucker, de somme van tsestich guldens thien stuvers ter cause ende over diversche billetten van publicatien ende anderssins by hem ghedruct ten dienste van den Lande, by specificatie met ordonnancie ende quictantie : LXXI lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1620-1621, fol. 105 v., nr. 2.

Guillame de Neve, drucker, de somme van XL guldens XIII stuvers ter cause ende over diversche billetten van publicatien ende anderssins, met ordonnancie ende quictantie, valent : LXXXI lb. VIII s. par.

Ib. over het dienstjaar 1620-1621, fol. 105 v., nr. 4.

Guillame de Neve, bouckvercooper, de somme van derthien guldenen thien stuvers ter cause van diversche ordonancien ende placbrieven by hem ghedruct by laste van den collegie, achtervolghende de specificatie met ordonnancie ende quictantie, valent : XXVII lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1621-1622, fol. 95 v., nr.

Guilliam de Neve, bouckdrucker, de somme van vyff ende tzeventich guldens thien stuvers ter cause ende over diversche ordonnancien exemplairen ende placbrieven by hem ghedruet ende ghelevert ten oorboire van den Lande, by twee ordonnantien inhoudende specificatie met quictantie, valent : I^LI lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1622-1623, fol. 101, nr. 1.

Guilliam de Neve, bouckprenter, de somme van tsestich guldens acht stuvers ter cause ende over eenighe zaken by hem ghedruet ende ghelevert by laste van den collegie zoo van de ampliatie van eenighe artielen van de nieuwe kueren ende costumen als van den deelbouck van den Lande ende anderssins, by billet met ordonnantie ende quictantie, valent I^{XX} lb. XVI s. par.

Ib. over het dienstjaar 1622-1623, fol. 104 v., nr. 1.

Guilliam de Neve, bouckprenter, ter cause ende over diversche billetten ende andere saecken by hem gheprent ende ghelevert ten oorboore van den Lande, by twee specificatien met ordonnantie ende quictantie, valent : I^{II} lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1624-1625, fol. 119, nr. 2.

Guilliam de Neve, bouckprenter, ter cause ende over diversche billetten ende andere saecken by hem gheprent ende ghelevert ten oorboore van den Lande, by twee ordonnancien met quictancien, valent : CLXXX lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1625-1626, fol. 117 v., nr. 3.

Guilliam de Neve, bouckprenter, ter cause ende over diversche billetten ende andere saecken by hem gheprent ende ghelevert ten oorboore van den Lande, by drie ordonnantien met quictantien bedraghende : II^{LVI} lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1626-1627, fol. 99 v., nr. 3.

Guilliam de Neve, gesworen drucker, de somme van dertich ponden thien schellinghen grooten, in minderynghe ende ten goede bevinde van syn gheaccordeerden loon anghenomen hebbende 't drucken van de politicque ordonnantien van desen Lande, by twee ordonnantien ende quictantien, valent : III^{LXVI} lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1626-1627, fol. 107 v., nr. 1.

Guilliam de Neve, bouckprenter, ter cause ende over diversche billietten ende andere saecken by hem gheprent ende ghelevert ten oorboore van den Lande, by ordonnantie ende quictantie : XXX lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1627-1628, fol. 98 v., nr. 3.

Guilliam de Neve, bouckprenter, de somme van achthondert guldens ter cause dat hy ghedruct heeft de nombre van zeshondert exemplairen van de politicke ordonnantien ende ghelvert t'synen coste alle 't papier daertoe dienende ende dat van sulck formaet ende druck als is de kuere van desen Lande, achtervolghende den schriftelicken accorde danof zynde, danof gemynct III^eLXVI lb. par. hierup betaelt ten goeden bevinde ende in uutgheven ghebracht by de voorgaende rekeninghe fol. 10 verso, dus alhier over de reste by ordonnantie ende quictantie metgaders den contracte metten zelve de Neve ghemaect de somme van XII^eXXXVIII lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1627-1628, fol. 102, nr. 2.

Guilliam de Neve, oock bouckbindere, de somme van vyfthien ponden grooten over het binden van eenhondert ghelycke ordonantien politicque in hoorne met groene canten ten pryse als vooren by ordonnantie met quictantie, valent : CLXXX lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1627-1628, fol. 105, nr. 3¹².

Guilliam de Neve de somme van vier ponden grooten hem bygheleyt voor ghedruct t'hebben sekere quohieren van den sallaris van de ammans, metgaders de placcaeten raekende het zuvel ende anderssins, by ordonnantie ende quictantie, valent : XLVIII lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1627-1628, fol. 107, nr. 1.

Guilliam de Neve, bouckprenter, de somme van elff guldens veerthien stuvers ter cause dat hy ghedruct ende ghelevert heeft diversche exemplaren van de wetsvermaeckinghe der stede van Brugghe by specificatie met ordonnantie ende quictantie, valent : XXIII lb. VIII s. par.

Ib. over het dienstjaar 1628-1629, fol. 114, nr. 2.

Guilliam de Neve de somme van thien guldens ter cause hy ghedruct heeft eenighe placcaeten tot onderhouden van de paste metgaders de maeten up wynen ende bieren ende anders, by ordonnantie ende quictantie met specificatie, valent : XX lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1629-1630, fol. 124, nr. 1.

Guilliam de Neve, bouckdruckere, de some van vyfentwintich guldens zestien stuvers ter cause hy ghedruct heeft tweehondert instructien van de wacht ende meer andere volghende zyn specificatie met ordonnantie ende quictantie, valent : LI lb. XII s. par.

12. Jan Vincx en Eduard de Clerck hebben respectivelijk 300 en 200 exemplaren van deze politieke ordonantiën ingebonden waarvoor zij 558 en 480 pond paris van het bestuur van het Vrije mochten ontvangen. Zie : *t.a.p.*, fol. 105, nrs. 2 en 4.

Ib. over het dienstjaar 1629-1630, fol. 131, nr. 3.

Guilliam de Neve de somme van vier ponden grooten ter cause dat hy ghedruckt heeft drie diversche ordonnantien nopende het vertransporteren van de granen volghende zyne specificatie met ordonnancie ende quictancie, valent : XLVIII lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1630-1631, fol. 114, nr. 1.

Guilliam de Neve, bouckprenter, de somme van derthien ponden XVI s. VIII grooten over de weerde van dertich nieuwe ceuren van desen Lande by hem ghelevert ten comptoire van de tresorie van den voornoomden Lande metgaders ooc over 't binden van deselve, by ordonnancie ende quictancie, valent : CLXVI lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1631-1632, fol. 126 v., nr. 2.

Guilliam de Neve, bouckdrucker ende vercooper binnen Brugghe, de somme van t zestich guldens ter cause hy by laste van den college ghedruct heeft ten diversche stonden zeer menichvuldighe ordonantien, passeporten ende plackbilletten, alles blyckende by de specificatie met ordonnantie ende quittantie, valent : CXX lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1631-1632, fol. 133, nr. 3.

Guilliam de Neve, bouckdrucker, de somme van neghenentachtentich guldens vier stuvers ter cause van het drucken ende leveren van instructien van de peste ende andere by ordonnantie, quictantie ende specificatie, valent : CLXXVIII lb. VIII d. par.

Denselven de Neve de somme van veerthien guldens thien stuvers over het drucken van menichvuldighe passepoorten ende camerbriefven inghevolghe van de specificatie met ordonnantie ende quictantie, valent XXIX lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1632-1633, fol. 112, nrs. 3, 4.

Guilliam de Neve, bouckdrucker binnen Brugghe, de somme van neghen guldens over het drucken van eenighe plackbriefven ende billetten conforme de specificatie met ordonantie ende quictantie, valent XVIII lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1632-1633, fol. 113 v., nr. 3.

Guilliam de Neve, bouckdrucker, de somme van neghen guldens ende zestien stuvers over 't drucken ende leveren van eenighe plackbilletten ende passepoorten conforme de specificatie met ordonnantie ende quictantie, valent : XIX lb. XII s. par.

Ib. over het dienstjaar 1633-1634, fol. 135, nr. 2.

Guilliam de Neve, bouckdrucker binnen Brugghe, de somme van twaelf guldens van ghedruct ende ghelevert t' hebben de wetten van Brugghe

conforme de specificatie met ordonnantie ende quittance, valent : XXIII lb. par.

Ib. over het dienstjaar 1633-1634, fol. 138, nr. 2.

16

1634 maart 23. — *Ten overstaan van de notaris Arnoud vander Meere sluiten de drukkers Willem de Neve en Nikolaas Breygel een overeenkomst tot regeling van hun onderlinge geschillen.*

Alle dengone die dese presente letteren van notarie zullen zien ofte hooren lesen doen condt ende kennelick dat voor my, Aernoot vander Meere, filius Roelant, notaris publycq, residerende binnen der stede van Brugghe, gheadmitteert ter exercitie van dezelve notarie by myne edel heeren van den Secreten Raede van Zyne Conincklike Majesteyt tot Brussel, ende ter presentie van de naerscreven oorconden syn ghecommen ende ghecompareert in persooene Guillaeme de Neve, ter eender zyde, ende Niclais Breyghel, ter ander, dewelcke comparanten ghaven te kennen, hoe dat up den zesthiensten deser maent van maerte waren vergadert gheweest deken ende eedt van de librariërs ende schoolmeesters midtsgaders alle de supposten van de librariërs ten huuse van den deken van dezelve confrerie, waervooren ghecompareert hadde den voorseyden Guillaeme de Neve, librariër en drucker in eede wesende, ende Niclais Breyghel, librariër ende drucker, over eenighe questie ofte mondelick contract tusschen hen beyden gheresen volghende hunlieden schriftelick verclaers in handen van den deken rustende, ende dat tzelve gheordonneert was by d'heeren ghecommitteerde van dezelve confrerie de bovenscreven te accorderen ofte wysen is 't in huerlieder macht naer qualiteyt, soo hebben de bovenscreven deken ende eedt met de bovenschreven confrereers gheaccordeert ende vereenicht, te weten : eerst heeft Niclais Breyghel voorseyt beloofd te leveren an den voornomden Guillaeme de Neve alle de figueren ende vaentkens sulcx als in de mande staet met hetgene van dezelve materie dat men bevint achter huuse suckelen van dezelve de gulden raeckende, waervooren dat Guillaeme de Neve moet gheven an ditto Breyghel eerst de somme van thien pont groote te betaelen in leverynghe van 't voorseyde ; voorts verbynt hem dezelve de Neve overlaten te renuncieren, ghelyck hy doet by desen, de privilegie ende het drucken van de costumen ende politycque ordonnantien van 't Vrye ende van Brugghe, bovendien geen placcaten 's Landts van den Vryen te moghen drucken, insghelicx oock van Brugghe, midtsgaders 't drucken van de nieuwe wetten, midtsgaders en vermach niet te drucken 't leven van graef Caerle maer tzelve an den voorseyden Breyghel overlaten met de privelegie.

Alle welck contract ende apointment de comparanten hebben verkent ende gheleden, midtsgaders beloofd t'onderhouden ende vulcommen, onder den verbande als naer rechte.

Aldus ghedaen ende ghepasseert binnen Brugghe desen drientwintichsten maerte zesthienhondert vierendertich, ter presentie van meester Franchois Carpentier ende Thomaes de Neve, als oorconden hierover gheropen ende ghebeden.

My t'oorconde (*get.*) A. vander Meere, not., 1634.

Brugge, Rijksarchief, *voorlopige schifting*, nr. 1286.

17

1619-1652. — *Posten uit de rekeningen van het librariërgilde van Brugge betreffende uitgaven aan Willem de Neve.*

Item, betaelt aen Guilliamme de Neve, voor 't drucken ende 't leveren van 450 aflaetbrieven midtsgaders voor 't leveren van 500 santkens van onze ghulde, welcke leveringhe noch niet heel voldaeen was, blyckende by syn guitantie : I lb. XV s. gr.¹³.

Brugge, Rijksarchief, *fonds van de Brugse ambachten*, nr. 208 : *rekening van de librariërs over het dienstjaar 1619-1620*, fol. 22 v., nr. 4¹⁴.

Betaelt aen Guilliamme de Neve over 't leveren van driehondert ghildezantkens de somme van 10 s. gr.

Ib. *id.* over het dienstjaar 1624-1625, fol. 65 v., nr. 4.

Betaelt aen Guilliamme de Neve over ghelevert ende ghedruct te hebben 400 santkens van de gulde van Ste. Michiels : XIII s. IIII gr.¹⁵.

Ib., *id.* over het dienstjaar 1625-1626, fol. 74 v., nr. 6.

13. Deze post werd reeds gepubliceerd door A.C. De Schrevel, in *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, LII (1902), blz. 212.

14. Het dienstjaar van de rekeningen van het librariërgilde begint en eindigt telkens op 27 december.

15. Deze post werd eveneens uitgegeven door A.C. De Schrevel, *a.w.*, blz. 210. — Tijdens het dienstjaar 1647-1648 (fol. 230 v., nr. 8) werd een nieuwe kopergravure gemaakt voor het drukken van de prentjes van Sint Michiel door de Brugse schilder Jan van Oost : «Betaelt aen Jan van Oost, schilder, over een nieuwe plate van Ste. Michiel teekenen ende hitsen met het snyden van de letters ende de preuve daarvan laten drucken, tsamen by accorde, present den deecken ende den eedt : 4 lb. 1 s. 8 d. gr.». De vorige kopergravure bestond reeds in 1619 zoals uit de «Inventaris van alle de kerckelicke ornamenten toebehoorende de gulde van de librariërs ende schoolmeesters, alzoo zy waren anno XVIe ende XIXe». ... «Item, een copier plate met Sinte Michiel daerin ghesneden om de santkens van de gulde te drukken». Deze inventaris bevindt zich vooraan in de rekeningen van het librariërgilde over 1618-1655 (Brugge, Rijksarchief, fonds van de Brugse ambachten, nr. 208).

Documenten betreffende Brugse drukkers

Betaelt aen Guilliaeme de Neve over het drucken van seshondert beeldekens van Ste. Michiels ; item, noch eenhondert dat hy noch goet hadde, compt hier één gulden van het hondert, is tsamen : 1 lb. 3 s. 4 d. gr.

Ib., id. over het dienstjaar 1627-1628, fol. 92, nr. 2.

Betaelt aen sieur Guilliaeme de Neve 250 beeldekens à 20 stuvers 't hondert, compt : 8 s. 4 d. gr.

Ib., id. over het dienstjaar 1628-1629, fol. 97 v., nr. 5.

Betaelt aen Guilliaeme de Neve voor 't drucken van 400 beeldekens : 13 s. 4 d. gr.

Ib., id. over het dienstjaar 1629-1630, fol. 104, nr. 3.

Betaelt Guilliaeme de Neve over twaelfhondert beeldekens daerin begrepen de 200 die hy an den voorgaenden gouverneur ghelevert hadde : 2 lb. gr.

Ib., id. over het dienstjaar 1632-1633, fol. 127, nr. 4.

Aen Guilliaeme de Neve over 't prenten van 1200 beeldekens per quitantie : II lb. VIII s. gr.

Ib., id. over het dienstjaar 1635-1636, fol. 149, nr. 6.

Betaelt aen Guilliaeme de Neve voor zeshondert beeldekens van St. Michiel à 29 stuyvers 't 100, comt : 1 lb. 4 s. gr.

Ib., id. over het dienstjaar 1640-1641, fol. 190, nr. 5.

Betaelt aen Guilliaeme de Neve voor¹⁶ hondert beeldekens van Ste. Michiel à stuyvers het hondert, compt voor dit jaer : niet.

Ib., id. over het dienstjaar 1641-1642, fol. 197 v., nr. 3.

Aen Guilliaeme de Neve over het drucken van 350 beeldekens van de ghilde, comt : 10 s. gr.

Ib. id., over het dienstjaar 1645-1646, fol. 217, nr. 7.

Betaelt aen Guilliaeme de Neve van dryhondert seyntens : 10 s. 10 d. gr.

Ib., id. over het dienstjaar 1646-1647, fol. 223 v., nr. 9.

Betaelt aen Guilliaeme de Neve over leveren van driehondert ghedruckte beeldekens van Ste. Michiel teghen den feestdach, per quitantie : 10 s. gr.

Ib., id. over het dienstjaar 1647-1648, fol. 231, nr. 1.

16. In het hs. niet ingevuld.

Betaelt aen den deken¹⁷ van zeshondert beeldekens van onse gilde van Ste. Michiel 1 lb. 4 s. gr.

Ib., *id. over het dienstjaar 1649-1650*, fol. 242 v., nr. 4.

Betaelt aen Guillame de Neef over 800 beeldekens ghefigureert met Ste. Michiel omme te jonnen aen de ghildebroeders ende ghildesusters, ter somme van I lb. XII s. gr.

Ib., *id. over het dienstjaar 1651-1652*, fol. 253 v., nr. 2.

18

1652. — *Rekwest van Willem de Neve aan de Koning om het monopolie van het drukken en het verkopen van devotieprenten en kermisvaantjes voor de duur van tien jaar, met advies van de bisschop van Brugge.*

Aen den Coninck,

Verthoont in alder oodmoedicheyt Guillame de Neve, ghesworen boeckdrucker ende vercooper der stede van Brugghe, hoe dat hy in deselve qualiteyt de stadt van Brugghe ende haer heel district heeft ghedient den tyt van 46 jaeren, met volcommen satisfactie van het magistraet aldaer ende andere gheestelycke ende wereltlycke persoonen, ende ooc nu gheleden omtrent de 20 jaeren uut de vormen, die hy, suppliant, t'synen grooten coste heeft ghecocht van wylent Anthone Janssens¹⁸, vele ende verscheyde vergulde beeldekens ende vaentkens, ghelyck van de H. Moeder Anna, Onse Vrouwe ter Slavernye in Brugghe, van S. Willem, voorts de H. Sacramentsbeeldekens van de prochiekerken der voorseyde stadt van Brugghe ende buytenvaentkens van de kermessen, als van 't Heylich Cruys van Damme, van St. Godelieve binnen ende buyten Brugghe ende van de Potterie, voorts de omliggende prochiën, daerinne dat hy, suppliant, tot noch toe heeft ghecontinueert sonder obstacle van yemande ende ter exclusie van alle andere bouckdruckers der stede van Brugghe, behoudens datter nu onlanx eenighe van deselve ghelycke beeldekens ende vaentkens hebben beghinnen naer te drukken etc.

Biddende oodmoedelyck Uwe Majesteyt ghedient te syne, favorable regard nemende op hetghone voorseyt, den suppliant tot het drukken van deselve beeldekens ende vaentkens te accorderen behoorelycke brieven van octroy, om alle deselve alhier ghepresenteert te mogen drukken, maken ende vercoopen, ter exclusie van alle andere bouckdruckers ende vercoopers, ende dat voor den tyt van thien toecommende jaeren.

17. Gedurende dit dienstjaar was Willem de Neve deken van het gilde.

18. Over deze drukker zie : A. Visart de Boacarmé, *Recherches sur les imprimeurs brugeois*, Brugge, 1928, blz. 35.

Dit doende etc.

[*Apostille van de bisschop* :] Messieurs, j'ai recue celles qu'il a plue à Voz Seigneuries m'escrire le 7 du courant avecq la requeste y joincte présentée à Sa Majesté de la part de Guillaeme de Neve, et pour les servir de son avis sur le contenu d'icelles, diray que pendant ma demeure par deça j'ai cognu ledit suppliant pour homme de bien, partant jugeriés que Vos Sérénissimes feront bien de luy accorder l'octroy par luy requis, estant d'une chose de peu d'importance, au moyen de laquelle toutesfois il pourra s'aider à vivre en ses vieux jours. Je me remets néantmoins en la discrétion de Voz Sérénissimes desquelles je me signe etc.¹⁹.

Brugge, Bisschoppelijk archief, *Acta van de Brugse bisschoppen*, register nr. 26, fol. 85 v.,-86 v.

19

1659 november 12. — *Willem de Neve en zijn echtgenote Emerantiana van Elderson verpanden hun huisraad en boeken, tot borgstelling van de betaling van een bedrag van 29 pond 17 schelling 8 denier groot, welk bedrag zij verschuldigd zijn aan de stokhouder Arnoud Willaey van wie zij een partij boeken gekocht hebben.*

Actum 12 november 1659, present d'heeren Bruynsteen ende Berchem, schepenen. — Compareren Guilliaeme de Neve ende Emerentiana van Elderson, syn huusvrauwe, dewelcke comparanten ende namentlick de voorn. Emerentiana by autorisatie van den voors. Guilliaeme, haeren man, hebben verkendt ende geleden, soo sy doen by desen, schuldich te wesen aen sieur Aernout Willais, stochouder der stede van Brugge, de somme van XXIX lb. XVII s. VIII gr., spruyttende van coop boecken als anders t'synen stocke gekocht, ende in versekerynge van welcke somme hebben de comparanten getransporteert tot profyt van denselven Willaey, alhier absent, ende ter acceptatie van d'heer Jan Baudens de naerschreven mueblen ende alle de boecken jeghenwoordich staende binnen den huuse ende wyncle van den comparanten, danof sy sullen overbryngen enen cataloge van den voors. boecken onthier ende vier dagen onbegrepen ende dat in handen van den voorn. d'heer Jan Baudens oft aen den voors. Aernout Willais, tot wiens profyte den voorn. transport es geschied, soo van de voorn. boecken als mueblen van welke syn als voorseit te weten : ses stucken schilderyen, een wagenschotte koetse, een lydekant, twee pluymbedden, twee paer taefels, vier saelstoelen, twee motaele branders, een

19. Dit rekwest werd reeds gepubliceerd door M. English, in *Westvlaamsch Archief, Bijblad van Biekorf*, 2e jg. (1940), blz. 7-8.

motaele schuppe met een tange, een groote motaele waschketele, twee sperpotten, een motaele heemer, een motaele vuulpannen, twee silver kannedecsel. Ende by aldien de comparanten in faute bleefven van de voors. catalogue nopende de gespecifijerde boecken overbrynghen in d'handen voorseyt binnen den voors. tydt, vermach den voorn. Aernout Willais deselve boecken in 's comparants huuse ende wynckel vyndende te vercoopen à la haulche emmers naer syn goetdincken. Daerin de voorn comparanten consenteren met renonciatie van alle exceptiën. Ende bydien gedoogen volontaire condemnatie tot verhael van de voors. gepreëndeerde XXIX lb. XVII s. VIII gr. tot profyt van den voors. Willays met den cost van desen bryef alsooc in 't uuythaelen van de voors. goedyngen ende vercoopynge ten stocke. Ende nopende 't surpluyt belooft den voorn. Baudens, alhier acceptant over denselven Willays, de comparanten over telcken resterende somme procederende over de vercoopynge van de overschietende mueblen ende boecken ten wille ende vermane van denselven Willays. Ende alsoo de voorn. boecken ende mueblen blyfven alsnoch in 't gebruyck van den comparanten soolange als 't den voorn. Willays gelieft, hebben de comparanten nietmin, op dat noot sy, machtich gemaect den voorn. d'heer Jan Baudens ende²⁰ elcken sonderlynge om telcken half jaere dit transport te vernieuwen ende te compareren voor gequalifijerde persoonen ende aldaer den voors. transport ende verkenitnisse van schult naer haer vorme ende inhoud vernieuwen. Ende hebben de comparanten ende acceptanten respectievelick in handen van ons scepenen gedaen den eedt dat de voorn. transport ende verkenitnisse van de voors. schult is geschiedende ten goeden trouwen ende sonder eenige fraude argelist ende dissimulatie ingevolge van het plaetaet van Syne Majesteyt in daeten 29 July 1653 belovende etc.

In kennessen etc.

[Get. :] Guilliame de Neve — Emerantiana Elderson — Jan Baudens, 1659.

Protocolen van de klerken van de vierschaar van Brugge, nr. 965 : protocol van klerk Christiaan Verbiest over 1659-1664, fol. 1v.-2.

1660. — *Aantekeningen betreffende het overlijden van Emerentiana van Elderson, echtgenote van Willem de Neve.*

20. In het hs. niet ingevuld.

1660, 7^a eiusdem [julius] sepulta est in ambitu zuyt prope introitum ecclesie Emerentiana Edelsont, uxor Guilliemi de Neve, cum missa contuali et commendationibus in major sacello.

Register van geboorten, huwelijken en overlijdens van de Sint-Donaasparochie te Brugge, nr. 6, op datum.

Ontfanck van dootschulden. — ... Item, ontfaen over de dootschult van Catharina (sic)²¹ uxor Guilliame de Neve : [niets].

Brugge, Rijksarchief, fonds van de Brugse ambachten, nr. 208 : *rekening van het librariërgilde over het dienstjaar 1659-1660*, fol. 41, nr. 13.

21

1663. — *Aantekeningen betreffende het overlijden van Willem de Neve.*

1663, 1^a februarii sepultus est vesperi in claustro sub secundo lapide a portali ecclesie eundo ad curiam episcopalem Guilliemus de Neve, bibliopola in Burgo, cum missa cantuali et commendationibus in magni sacello 5^a eiusdem.

Register van geboorten, huwelijken en overlijdens van de Sint-Donaasparochie te Brugge, nr. 6, op datum.

Onfanck van dootschulden. — ... De dootschult van Guilliame de Neve en is noch niet ontfanghen alhoewel de zielmisse ghedaen is, dus hier : per memorie²².

[*In margine* :] Debetur ut in text. Fiat devoir.

Noch ontfaen over de dootschult van : 2 s. 4 d. gr.

Brugge, Rijksarchief, fonds van de Brugse ambachten, nr. 208 : *rekening van het librariërgilde over het dienstjaar 1662-1663*, fol. 67, nr. 6.

21. Op grond van deze foutieve schrijfwijze werd door A. Visart de Bocarmé, *a.w.*, blz. 38, ten onrechte gezegd dat de vrouw van Willem de Neve als voornaam Caharina voerde.

22. Dat de doodschuld van W. de Neve niet werd gekweten, zoals A. Visart de Bocarmé, *a.w.*, blz. 38, heeft beweerd, is dus onjuist. Wel werd de doodschuld slechts achteraf vereffend na aandringen van het gilde.